

kens niets
mode oor-
vacht een

zouden we

erachtens
lijke wijze,
teederheid
les, zonder
ie het wild

zija mocht,
ensicht en
voor, om
niet in de
de Synode

blijven, en
nstemming
soraamste
nemen be-
onanzijde
ongevallige

vermijden,
as blad op
komende
e oefenen.
n politieke
n de over-

ame kracht
e uit Gods
de bloei-
onder de
pgemaakt.
neen.
de kerken
nschen dan
z, waardoor
oebel zou

gd, dat de
doodstraf
n opgeno-
orde komt,
gegaan, al
bereiken,
n.

dit geding
gen is het
ogeleeren
tot onder-
rede, die
te Rotter-
dere plaat-

er theolo-
n opzichte
ben we uit
nd, om de
p dit punt,

dat tus-
voorberei-
strafrecht,
die alleen
u, of althans
d worden.
van Prof.

luit komt,
de quaeste
sche crimi-
o staat als
nde, na de

ju.
af, hier te
re zijde en
gehouden,
weer aller-
voor haar
gebied in

er op, dat
sterdam,
Commerce
rmtte voor

én en

eerde kerk
e instituten

zersgraacht,
erkstraat.

n Amster-
de meest
de kerken
an hoogen
liging naar
flikom om

en; door
igen; door
n in één
et kerken
samenwer-

t, ook tot
als insti-
is lang de

voor jaar
om deze
preken, en
msel eens,
gion komen

n op dezen
i vooral in

r over de
wel rege-
n rechten,
en han-
schier een
om te be-
strooiming
saam zou

e kerkfor-

matie was dit uiterst moeilijk. Zij toch bezat
haar zuiverder leven reeds sinds meer dan
een halve eeuw, terwijl de kerk B eerst sinds
tien jaren tot zuiverder constitueering van
haar kerkelijk leven gekomen was.

Nu vergoot uiterdaar wat een halve eeuw
oud is, niet zoo gemakkelijk meer.

Had dan ook geen broederzin en vroed
beleid beiderzijds voorgezet, zoo mag wel
voor vast aangenomen, dat te Amsterdam de
vereeniging nooit slagen zou.

Maar levert het leven van een groote kerk
veel moeilijkheden op, het heeft aan de
andere zijde ook dit voordeel, dat de zaken
er zeer formeel, steeds in deftigen vorm, alleen
schriftelijk worden afgedaan.

En dit nu droeg er toe bij, om elke
bitterheid te weren, overhaasting af te wep-
den, en aan de overwegingen haar vrijen loop
te laten.

Commissie na commissie, en kerkeraad na
kerkeraad heeft daardoor gelegenheid gehad,
om rijpelijk, om vrijelijk elk punt van be-
zwaar te formuleeren, te waken en te wegen,
en er over te besluiten.

En thans mag met ingenomenheid wor-
den geconstateerd, dat de onderhandelingen
zoo ver zijn voortgeschreden, dat beide
kerkeraden reeds gezegd kunnen worden
definitief tot de vereeniging besloten te
hebben.

Er is nog slechts een enkel punt waarover
zeker verschil bestaat, de vraag namelijk of
de verzorging der armen op deze of gene
wijze tot effect zal komen.

Maar ieder gevoelt terstond, dat is geen
punt waarop men dood blijft, als er zoo
hoog en zoo heilig belang op het spel
staat.

Voor zulk een punt kan altoos de no-
dige speelruimte gelaten worden.

Dat vindt zich.

En nu zullen er zeer zeker bij de uitvoe-
ring nog heel wat regelingen te maken zijn,
eer men gereed is en de scheidsmuur kan
worden afgebroken, maar dit neemt niet
weg, dat men nu reeds in de stille verwachting
mag verkeeren, dat eerlang ook te Amster-
dam de Gereformeerde Kerk *in en over-
deeld*, niet alleen voor God, maar ook voor
het oog der menschen staan zal.

Gereformeerde prediking.

TWEDE REEKS.

XVI.

Is het plicht onderscheidenlijk te predi-
ken, dan dringt zich uiteraard onderscheiding
naar den geestelijken staat der hoorders op
den voorgrond, maar dan dient juist op dit
punt bij den Dienaar des Woords ook een
volkomen helder inzicht te bestaan.

Wat dunkt u nu? Kan men iemand manen
en dringen om iets te doen, waarbij hij ge-
heel *lijdelijk* is, waar hij niets hoegenaamd
af of toe kan doen, dat hem als het komt,
overkomt zonder dat hij het weet, en waar-
toe hij niet alleen niet mede kan werken,
doch waartegen hij, voor zooveel aan hem
hangt, eigenlijk niet anders doen kan dan
tegenstreven en tegenwerken?

En is het nu te kraas gesproken, als we
zeggen, dat het zoo metterdaad met de
wedergeboorte staat? Wedergeboorte hier,
wel te verstaan, opgevat als het eerste ont-
steken in ons van de vonk des nieuwen
levens.

Is niet de mensch, die deze genade nog
niet ontving, dood in de zonde en in de
misdaden; is hij niet onmachtig tot enig
zaligmakend goed en geniet tot alle kwaad;
ligt hij niet midden in den dood; en kan dan
een doode zelf ten leven komen? Zal iemand
ook een doode gaan vermanen, om toch
snel ten leven te komen?

Natuurlijk niet.
Alzoo staat vast, dat iemand die nog dood
is, er zelf niets, wat dan ook aan doen kan om
ten leven te komen.

Want of ge al zegt: Ge kuat u zelven
het leven wel niet geven, maar ge kunt er
toch om bidden, om smeeken, om roepen,
wat voor begrip is dat van het gebed?

Een die genoeid is tot alle kwaad, dood
in zich zelf is, en die dan zal gaan bidden
om het goede?

Dat kan immers niet.

En stel al dat ge er zoo iemand toe
brengt, om zulk een gebed te stamelen,
zal dat dan een gebed in Jezus naam zijn?
En ook wat ter wereld zal zulk een gebed
dan toebrengen tot zijn levendmaking?

Ons volk heeft dat dan ook altoos zeer
wel gevoeld, en pleegt daarom onverander-
lijk op al zulk vermaan te antwoorden:
»Mijn lieve leeraar, het help alles niet of
ge mij dat al zegt. Als God mij hegenadi-
gen wil, zal Hij het doen zonder mij. Zelf
kan ik er niets aan af of toe doen. Mij
voegt alleen lijdelijk wachten tot de Heere
komt. Of Hij komen zal, weet ik niet. Dat
kan ik eerst zeggen, als Hij gekomen is.»

Dat lijdelijkheidssysteem is voor vele pre-
dikkers de plaag van hun leven, de cauti-
ousheid die al hun dringen krachteloos maakt.
Wat toch zullen ze er tegen inbrengen?
Wat die lijdelijke lieden zeggen is niets dan
de uitwerking van onze belijdenis. *Als er leven
is, ja dan kunt ge verder en verder kom-
men; maar als er nog niets is dan de dood,
cibieve wat wilt ge ten leven dan met uw
prediking uitwerken?*

Hierin school dan ook alle eeuwen door de
kracht van de Arminianen. Om aan dat
gevoel van moedeloosheid te ontkomen,
loochenden zij den dood des zondars. Hij
lag wel van zichzelf, Hij kon zichzelf,
zonder de genade, wel niet redden. Maar
hij kon dan toch hooren. Hij kon bewerkt
met voorbereidende genade. En ook in de
eerste daad van wedergeboorte was de zon-
daar wel ten deele lijdelijk, maar toch ten
deele zelf medewerkzaam.

Nu doet een Gereformerd prediker wel
zijn best, om *niet* Arminiaans te zijn;
maar om toch iets te vorderen, loopt hij
telkens vlak langs den waterkant, en plooft

zich in woorden, die op het kantje van
Arminiaans af, geen den minsten vat op zijn
lijdelijke hoorders hebben.

»De Dominee kan dat alles wel zeggen,
maar een mensch die nog dood is, kan uit
zichzelf niets doen om ten leven te komen».

Zoo blijft altoos de lijdelijke hoorder
het Gereformeerde beginsel van de alge-
heele verdorvenheid onzer natuur en van
de absolute daad Gods in het verwekken
ten leven verdedigen, en de prediker konit
in de valsche positie om er of het zwijgen
toe te moeten doen, of vlak op den kant
van de Arminiaansche wateren te moeten
gaan loopen.

Dit toch staat onbetwistbaar vast, dat
het juist onze Gereformeerde belijdenis is,
die met het liggen midden in den dood
van elk onwedergebooren zondar volten ernst
maakt, en diensvolgens de algeheele ver-
dorvenheid onzer natuur heeft geleerd.

En anderzijds dat het juist onze Gereformeerde
belijdenis is, die de eerste daad van weder-
geboorte geheel, volstrekt en uitsluitend
aan den Heiligen Geest toeschrijft.

En dit zoo zijnde, is het klaar als de dag,
dat geen honderd predikers saam op een
enkel en nog dooden zondar ooit dit be-
werken kunnen, dat hij zichzelf uit zijn
dood keere tot het leven.

Het gevolg is dan ook dat hoe meer men
zulk een lijdelijkheid bestrijdt, ze te vaster
atten gaat.

Het is onze belijdenis zelve, waar recht-
streeks deze lijdelijkheid uit voortvloeit.

En zoo voorgesteld, is er tegen deze
lijdelijkheid dan ook niets, niets hoegena-
amds in te brengen.

Want wel heeft men in de eerste helft
der vorige eeuw zekeren uitweg gezocht,
maar een uitweg, die nergens heenvloet.

Men wees, dan op vierderlei: 1°, er is ook
in den zondar nog zeker vermogen, om
althans ten deele de waarheid toe te stemmen;
2°, al is het niet de zaligmakende toeh
de historische kennis der waarheid kan iemand
worden toegebracht; 3°, ook al leidt de
prediking bij de zondar niet ten leven, ze ont-
dekt toch dat ze niet te verontschuldigen
zijn; en 4°, ook al baat het niet, de last
Gods moet hun toch worden aangezegd, al
ware het tot verharding en verstokking.

Zoo bleef het een »ernstige aanbidding»,
ook al bleef vaststaan, dat ze ter zaligheid
niets vermocht.

Nu geven we elk dezer vier punten toe.
Zeer gewisselijk kan men ook een nog
dooden zondar tot zekere onvoldaanheid
met zichzelf, ja, zelfs tot zeker berouw, en
tot zekere droefheid der ziel brengen. Maar
als goed-Gereformeerden vragen we u
weder: Kan zulk een droefheid, die in den
nog dooden zondar, nooit droefheid naar
God is, er ooit iets toe bijdragen, om hem
uit den dood in het leven te doen overgaan?

Denk aan Esau. Denk aan Judas!

Historische kennis is zeer zeker aan den
nog dooden zondar aan te brengen, en zelfs
is het de profijtelijke regel, dat dit aldus
geschiede. Maar onze wedervraag luidt:
Heeft historische kennis zonder meer ooit
eenige kracht om uit den dood in het leven
te doen overgaan?

Ook aan wie nog geen oor ontving om
te hooren, moet de waarheid gepredikt op-
dat hij niet te verontschuldigen zou zijn.
Volkomen waar. Edoch, als u alle veront-
schuldiging ontnomen wordt, en ge voor uw
eigen daad geheel zelf verantwoordelijk wordt
gesteld, is daarmee de kloof overbrugd, die
van dien dood het leven afscheidt?

En ook geven we het in de vierde plaats
toe, dat de Waarheid Gods gepredikt moet
worden, ook al prikkel ze tot spot en al
leidt ze tot verstokking van het hart. Het
Evangelie moet tweemaal, een reuke des
levens ten leven, maar ook een reuke des
doods ten doode zijn. De Christus is nu
eenmaal gezet tot een opstanding, maar
ook tot een val voor velen.

Ook daar dingen we niets op af.
En een prediker die daarom zwijgen ging,
zou geen Dienaar zijns Heeren zijn. Hij
moge bedenken, dat de paalen niet voor de
zwijgen zijn te werpen, en dat het heilige
niet aan de hondekens mag worden gegeven.

Maar de prediking van den Christus als
zoodanig mag niet verzwezen worden. Denk
slechts aan de Zending.

Maar ook hier vragen we: Wat heeft dat
nu gemeen met de vraag, of ge een dooden
door uw prediking kunt levend maken?

En dit nu is de reden, waarom wij deze
lijdelijkheid nooit bestrijden door er tegen
in te gaan, maar juist door haar als vol-
komen rechtmatig te erkennen, zonder er
ook maar iets op af te dingen.

Het eenige punt, waarop we in dezen meer
der lijdelijkheid een wigge drijven, is bij
de vraag, of de eerste daad der wederge-
boorte niet misschien reeds heeft plaats ge-
had, zoodat wie zich nog dood waant, met-
terdaad in den wortel van zijn hart, dank zij
het ingestroomde *zaad Gods*, reeds leeft.

Onthouding.

VI.

Er zijn ook andere redenen, die meer dan
één bewegen, het gebruik van tabak, pri-
kelend vocht en zooveel meer na te laten,
zoo b.v., dat hun trek er naar niet zeer sterk
en het genot ervan te duur is.

De trek is bij den één lang niet zoo sterk
als bij den ander. Er zijn tal van volwassen
mensen, die ter wereld niet begrijpen
wat er aan het rooken aan is; van het
Schedamsche vocht hebben tal van personen
een afkeer; en wijn is zoo weinig een alge-
meen gewenschte drank, dat velen er niet
naar talen.

Dere onthouding, hoewel zeer uitgebreid
van omvang, meer nog bij het vrouwelijk
dan bij het mannelijk geslacht, telt men
echter gemeenlijk niet mede. Voor onthouding
rekent men alleen wat strijd kost om het
te laten.

Welnu, die strijd bestaat wel terdege,
waar men van alle deze dingen afsteet *omdat
ze te duur zijn*; er wel trek, soms sterken
trek naar heeft, maar gevoelt dat het niet
kan, dat er de middelen voor ontbreken,
en dat uit dien hoofde de lust en de zin
weertstaan moeten worden.

Deze strijd heeft drie vormen, die in graad
van zedelijke waardij verschillen.

De eerste is daar aanwezig, waar feitelijk
alle middelen ontbreken. Om dan toch zijn
lust te volgen, zou men moeten borgen of
schulden moeten maken, en wie hieraan
weerstand biedt, staat natuurlijk hooger dan
wie er voor bezwijkt.

De tweede graad is dan uitkomend, als
men het wel zou kunnen betalen, maar op
beding dat men allerlei andere dingen die
noodiger zijn, niet koopt.

Goede voeding, ordentelijke kleding, zin-
delijke ligging gaat vóór genot.

Daarom is er schuld, zoodra men het
geld, dat voor de ernstiger behoeften noodig
is, aanwezig is, daaraan ontnemend en
besteedt voor wat strikt genomen niet nood-
zakelijk is.

Grooter nog wordt die schuld, als men
vrouw en kinderen het noodige onthoudt
om aan zijn kleine lusten te kunnen voldoen.

Die schuld *niet* over zich te halen, is een
onthouding die we als volstrekt plichtmatig
loven.

In edelen zin daarentegen komt de zede-
lijke zelfbeheersching dan eerst uit, als men
de gelden, die men anders voor zulke kleine
lusten kon uitgeven, besteedt voor geeste-
lijke voeding, goede lectuur en wat dies
meer zij, voor zich en voor de zijnen. Waar
omgekeerd de man aan zijn lusten wiekroet,
ook al blijft hij matig, en de geestelijke
verheffing en veredeling van zijn gezin, uit
gebrek aan geld verwaarloost, is stellig niet
zoo geringe zonde aanwezig.

En zoo opklimmende, komen we ten
laatste tot een nog hooger graad, maar
toch niet zoo hoog, of elk Christen moest
zich dien graad als regel voorschrijven, een
graad die dan bereikt wordt, als men zich
van allerlei kleine genietelijkheden onthoudt
om te kunnen zorgen voor de *zake des
Heeren* en voor zijn armen.

Voor al hierin ligt voor de *zake des Hee-
ren* nog een goudmijn.

Nog altoos toch zijn er nog heel wat
goede en overigens vrome lieden, die den-
ken: »Voor God zijn de overschietende
brokken. Voor de *zake des Heeren* geef ik
alleen wat er overblijft.»

Ze zetten dan op hun budget eerst wat
zij zelven persoonlijk noodig hebben; dan
wat er voor hun gezin afmoet; en als er
dan nog iets overblijft, dan is dat om *weg te
geven*. En niet zelden slaan dan zelfs zeer
gegoede menschen hun eigen behoeften en
die van hun gezin zoo hoog aan, dat er
om wel te doen, weinig meer dan een *zeer
klein* sommetje overschiet. En van dat
kleine sommetje doet men dan mee als er
gegeven moet worden, maar zelfs dan nog,
o, zoo dikwijls mees omdat men het fatsoens-
halve niet laten kan, dan uit liefdedrang des
harten.

Natuurlijk heeft men dan zijn loon weg.
Is er nu daarentegen iemand, die op zijn
budget eerst zet, wat er voor God afmoet,
dan wat zijn gezin eischt, en nu merkt, ja,
op die manier blijft er voor mijn rooken of
voor een glas wijn niet over, en het er dan
ook niet voor uitgeeft dan staan we hier
voor een zedelijke onthouding, die we zeer
hoog aanstaan.

Ja, we gaan verder.

Als de nood aan den man komt, en er
voor de *zake Gods* of voor de armen meer
geld noodig is, dan heeft men volke zede-
lijk recht om tot een ieder te gaan, die
nog geld blijkt te hebben, om te rooken
en een glas wijn te drinken, en zich al
zulke kleine genietelijkheden te veroorloven,
en tot hem te zeggen: Lieve broeder,
dat geld dat ge anders verrookt of verdrinkt,
zet er aan moeten. Voor 'a Heeren zaak is
het noodig.

In elk geval, heeft iemand, die nog geld
voor zulke dingen uit kan geven, geen recht
om afwijzend te beschikken op een aanvraag
voor 'a Heeren zaak in zijn levenskring.

Ook bij deze onthouding echter, die we
zeer hoog stellen, zij men op zijn hoede
tegen overdrijving.

Geleid door het motief van deze soort on-
thouding, zou men toch al spoedig aldus kun-
nen redeneeren: Voor de *zake des Heeren*
is *altos* geld noodig, is er *geen* genoeg
geld. Laat dus onvervuld een iegelijk *alle*
geld dat hij dusver verrookt of verdrinkt,
voor de *zake des Heeren* afstaan, dan win-
nen we op hetzelfde oogenblik voor allerlei
heilige doeleinden miljoenen en miljoenen.

Vat ge intusschen de zaak zoo op, dan
spreekt het vanzelf, dat die beginsel veel
verder strekt, en zich volstrekt niet tot rooken
en drinken bepaalt.

Ge kunt u zelven en uw gezin met boonen
en stokvisch terdege substantieel voeden
voor ongelooft weinig geld. Al het meer-
dere dat ge voor voeding uitgeeft, is dus tot
op zekere hoogte niet stipt noodig. Ge
kunt er desnoods buiten. Ge zult er niet
van sterven als ge het niet hebt. Spaar
dus al dat overige geld uit, en ge wilt
voor de *zake des Heeren* miljoenen en
miljoenen.

Ge kunt uzelf en uw gezin zeer wel de
schaamte dekken en tegen koude beschutten
door een grove, goedkope kleding, lieft
met kledingstukken, gelijk men vroeger
droeg, die tien jaren meegaan. Ge kunt
slapen op een mat of bris in plaats van op
een bed, en u 's nachts dekken met het
kleed dat ge overdag draagt. Dat zou enorme
sommen uitsparen, en nogmaals zouden er
miljoenen en miljoenen in de kas van het
heilige vloeien.

En boyenal, ge kunt uw woning beperken,
ge kunt uw meubelen inkrimpen, uw tapijten
afschaffen, uw overgongingen afnemen, en u
zelf en uw gezin doen luizen, zoodat men
het in de Middeleeuwen deed, tusschen vier

kele wanden, met een tafel en wat banken
vast langs den wand. De besparing zou on-
gelooft groot wezen.

Kondt ge nu daarbij ook uw dienstperso-
neel afschaffen, wat dan best kon, omdat
schier alle huisarbeid zou vervallen, dan zou
bijna heel uw inkomen aan de *zake Gods*
kunnen gewijd zijn, en de toestand zou deze
worden, dat ge met uw geld voor kerkbouw
enz. geen weg wist, en dat omgekeerd heel
uw maatschappelijk leven veranderd was in
het leven van het klooster.

Nu is hiermede niet gezegd, dat we
geen gevaar zien in de weelde der maaltij-
den, der kleding, der meubelen enz., die
thans zoo ongelooft sommen veralindt.
Integendeel we gelooven, dat een *anti-
weeldeverieniging* een zeer nuttige propa-
ganda zou kunnen drijven, want weelde ver-
slapt, breekt de energie, en is een verzoeking
tot veel zonde.

We wijzen op de gestelde consequentie
alleen om duidelijk te doen uitkomen, hoe
deze soort onthouding, als ze zich alleen
op tabak en wijn richt, *beginzelloos en eer-
zijdig* is, en krachtens haar beginsel zich
moet richten op *alle* uitgaven die de per-
ken van het volstrekt noodige te buiten gaan.

Stelt men nu de vraag, of het dit is wat
God van ons wil. D. w. z. of we om Gode
te gehoorzamen, den regel moeten volgen,
om van het ons toevertrouwde geld alleen
datgene voor onszelf en ons gezin te
besteden, wat apt noodig is om den mond
open te houden, om ons te verwarmen en
te wonen, en *al het overige* voor de *zake
des Heeren* te geven, dan antwoordt de
Heilige Schrift hierop stellig ontkennend.

Als het *noodig* is, ja dan moet natuurlijk
voor de *zake des Heeren* geen offer ons
te groot zijn, en laf, beginszelloos handelt,
wie kan aanzien, dat zijn school niet
den Bijbel gesloten werd, terwijl hij en de
zijnen nog zeer wel allerlei konden uitsparen.

Als het *moet*, dan moet alle genot ont-
zegd en wordt alleen het vervullen van onze
nooddrift geoorloofd.

Maar staat de zaak zoo niet, dan leert
Gods Woord ons, dat naar ieders rang en
stand, naar de gelegenheden zijn, en naar
de middelen u toevoelen, een gebruik van
het goed der aarde, mits het geen botvren-
aan verkeerden lust worde, geoorloofd is.
Ja, reeds de natuur zelve leert ons dat.

Gold toch de regel van algeheele on-
thouding van al wat niet broodnoodig
is, waarom zou de aarde dan nog iets
meer dan wat brood voortbrengen, met
wat vol en vlas voor onze kleding?

Reeds het feit zelf, dat God als Schepper
ons al die andere edele gewassen en plan-
ten uit de aarde liet voortkomen en ze
onderhoudt, verraadt een geheel andere
levensorde, die in de leer der algemeene
genade tegen de kloostertheorie wordt over-
gesteld.

Onze conclusie is derhalve, dat we het
loven indien onthouding, niet alleen van
tabak en drank, maar in het algemeen van
het niet broodnoodige, voortkomt uit den
drang, om de schulden van de *zake des
Heeren* te helpen delgen, en omgekeerd
het ten zwaarte wraken en afkeuren, als men
de *zake Gods* van de *overgeschoten brokken*
laat leven.

Maar ook dat we weigeren deswege deze
onthoudingstheorie voor elk Christen ver-
plicht te stellen. Eenzijdig omdat ze zich
dan veel verder dan tot tabak en wijn zou
moeten uitstrekken; en anderzijds omdat de
vraag waar het van God gewilde evenwicht
ligt tusschen de uitgaven voor zijn zaak en
de uitgaven ten eigen behoeve, niet naar een
algemeen regel is te beantwoorden, maar
door een iegelijk voor zich zelf in het bij-
zonder moet beantwoord worden, niet voor
het oog der menschen, maar voor het aan-
gezicht zijns Gods.

KUYPER.

Uit de Perg.

Over de zonde van het individualisme, leest
men van de hand van Ds. Sikkkel in *Hollands
Kerkblad* het volgende:

De machts beweging van het individualisme
heeft in de bijna volmondige 19de eeuw ook onder
ons haar tentoonstellingen verlagen.

Die beweging vindt steun in ieders gevallen natu-
tuur. Losnaken van den band, waarmee de wil
van God onzen wil bond, — zoo begon Satan in
zijn val, en zo begon de sonde in het paradijs.
En in ieder een geheel op zichzelf, ieder op eigen
gelegenheden, ieder weer zijn eigen gang gaande, —
dat is immers het individualisme.

Niet de waarheid bestaat, volgens dit individua-
lisme, maar slechts ieders *voortgang*. Geen ge-
zonde Christus, maar slechts een *Jesus*; een Hei-
land, geen Koning. Geen eerbied voor de waar-
heid, geen gezag geloof of ongelooft. En ieder
in die overtuiging en in zijn streven los van den
ander, aan geen band van belijdenis zelfs niet
geestverwanten, tot geen gemein verplicht, vrij om
te gaan en te komen voor heden, zonder band voor
morgen; geen gemeenschap, geen overleg, geen
contract, geen afspraak, geen voorgangers, geen lei-
ders, geen partijen, geen program, geen orgaan,
geen vaandel, geen leger.

Los.
Maar *is* dat?

Dood is wat niet zijn levensband valt.
De ziele dood zonder den band der gemeenschap
van God; het lichaam dood zonder den band der
iele; de mensch eenzaam dood zonder den band
met den Christus en zijne gemeente.

Dood is de blootstelling van de plant, die plant
zonder den wortel, de wortel zonder de aarde.

Het individualisme is zelfverieting, gelijk alle
sonde zelfverieting is. Het individualisme is
zelfverieting, zij het ook weer op geheel andere
wijze als het neo-nathustianisme. Het individua-
lisme kent ten slotte geen huwelijk, geen gezin,
geen gezag, geen volk, geen kerk. Het individua-
lisme brengt uw ellende weer verder, uw ellende
tot den dood, het vernietigt alle organismen in het
leven, in den arbeid, en maakt alle maas weerloos;
het breekt aller kracht door ieder op zichzelf te
laten, en doet straks in moedeloosheid en wanhoop
wegraken; het maakt allen eigenwijs, wanwijzig,
om zelf over alles te beslissen, en het brengt een-
delijk het gekrenkte verstand, het verongelukte
hart van velen tot krankzinnigheid en zelfmoord.
Het individualisme maakt allen tot machteloozen
voorwerpen voor een tyrannus als Napoleon; het
brengt tot Rome's paus terug, om een schuilplaats; het
brengt tot dwars heerschappij als die in het ieger

das heils wordt geduld; of wel het brengt weer
den keten der slavernij; de slavernij in den arbeid;
de slavernij in het »vrij» huwelijk; de slavernij
tegenover het kapitaal; de slavernij tegenover den
»staat»; de slavernij tegenover allen en ieder, die
tot kracht weten te komen boven de ontbonden
en daarom weerloze menigte op ieder gebied van
wetenschap en geloof, van arbeid en volksleven.

De oogen gaan dan ook alweer wegen voor de
ellende van het individualisme open. De werklieden,
die de dupen werden der vernietiging van het ar-
beidsorganisme, sluiten zich aan, en weerstaan
dan de macht, die hen zou verteeren, in werksta-
king en overleg. Heel de wereld door wordt in
aansluiting vernieuwing van kracht gezocht.
Tegenover het individualisme stelt zelfs zich het socia-
lisme, met den eisch, dat allen tot gemeenschap
in den arbeid verplicht zullen worden. Over Kamers
van Arbeid, waarin de arbeid en de arbeiders hun
verband hebben, wordt gesproken en gesproken.

Al dreigt hierbij ook het gevaar, om andermaal
in eigen strik te vallen, waar een *willkürige* ver-
band in plaats van Gods ordinarie gezocht wordt.
De belijdenis verkrijgt onder de geloovigen, weer
betekenis als *hand*; voor wat een *Archie*, ontvinkt
weer het vuur van den geestdrift in veler gemoed.
De *persoonlijke* regerept op het individualisme
in de beschouwing der genade. Het *kerkverband*
krijgt voorkeur boven de loofheid van een eigen
troepje. En de *insameling* schijnt als het versien
brood den honger der ontwaakten naar de open-
baring van Christus' gemeente te prikkelken, terwijl
het dwingen om apart te blijven, als een beschim-
melde korst aan sommige overmenschelijke hard-
slapenden in hun stelfloeren individualistische
kerkelijken droom gelaten wordt.

Zoo is er ontspanning aan den dood, waarmee nu
reeds het individualisme de levensverzuiging dreigde.
Nu ward echter niet met bewustheid het